

ARKIVYSKUPO MEČISLOVO REINIO LAIKYSENA 1940–1944 METAIS: TEIZMAS IR KRAŠTUTINUMAI

Nerijus Pipiras

Šv. Ignaco Lojolos kolegija

Anotacija

Arkivyskupas Mečislovas Reinys – viena iškiliausių XX amžiaus asmenybių. Tai profesorius, Užsienio reikalų ministras, ganytojas, kankinys. Visą gyvenimą M. Reinys stengėsi skleisti tikėjimo tiesas. Siekis apsaugoti Lietuvą ir visą Vakarų Europą nuo civilizacijos griūties netekus krikščioniškų pagrindų jam lėmė kankinio vainiką. Nors 1940–1944 metais dienraštyje „Naujoji Lietuva“ publikuoti straipsniai gana konroversiški, juose akcentuojamas visuomenės, praradusios Dievą kaip orientyrą ir pagrindą, tragizmas. M. Reinys ne tik perspėja apie gresiančią savo civilizacijos pagrindą – Dievo ir krikščioniškųjų vertybių, – praradimo katastrofą, bet ir kviečia stoti pirmiausia į kultūrinę-ideologinę kovą, panaudojant visus įmanomus ginklus. Reikia konstatuoti, kad šiandien M. Reinio rašytinis palikimas nesurinktas ir nesusistemintas, ypač jo straipsniai, publikuoti 1940–1944 metais dienraštyje „Naujoji Lietuva“ ir žurnale „Karys“, akivaizdus ir kritiško mokslinio žvilgsnio trūkumas. Šiame straipsnyje nekeliamas tikslas kritiškai vertinti M. Reinio teiginių, bet į juos žvelgiame apologetiniu žvilgsniu, siekdami analizuoti ir aktualizuoti pagrindinę temą – kovą su bedievyyste. Pirmoje straipsnio dalyje aptariamas istorinis kontekstas, be abejo, lėmęs šių straipsnių publikavimą. Antroje straipsnio dalyje nagrinėjamas straipsnių, publikuotų dienraštyje „Naujoji Lietuva“ ir žurnale „Karys“, turinys, išryškinant jų apologetinę mintį.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: bedievybė, bolševizmas, kultūrinė kova, apologetika, dialektinis materializmas, dora.

Abstract

Archbishop Mečislovas Reinys is one of the most outstanding personalities of the 20th century. He was a professor, minister of foreign affairs, priest and martyr. Throughout his life, Reinys tried to spread the truths of the faith. The quest to protect both Lithuania and the whole of Western Europe from the collapse of civilisation after the loss of its Christian foundations led Reinys to the martyr's crown. Although the articles published in the newspaper *Naujoji Lietuva* between 1940 and 1944 were rather conservative, they emphasise the tragedy of a society that has lost God as a landmark and a foundation. Reinys not only warned about the imminent catastrophe of Western Europe losing the basis of its civilisation, God and Christian values, but also called primarily for a cultural-ideological struggle using all possible weapons, because matter without spirit leads to destruction. It should be stated that Reinys' written legacy is not collected and systematised today, and his articles published between 1940 and 1944 in the daily *Naujoji Lietuva* especially lack a detailed and critical scientific approach. In this article, I do not aim to critically assess Reinys' statements, but look at them with an apologetic eye in order to analyse and actualise the main topic: the fight against godlessness. The first part of the article discusses the historical context that undoubtedly influenced the publication of these articles. The second part of the article examines the content of the articles published in the daily *Naujoji Lietuva*.

Received 27/08/2024. Accepted 10/09/2024

Copyright © 2024 Nerijus Pipiras. Published by Klaipėda University Press.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

Arkivyskupas Mečislovas Reinys – viena iškiliausių XX amžiaus asmenybių. Tai – mokslininkas, politikas, ganytojas, asmenybės ugdytojas, aktyviai reiškėsis politiniame, visuomeniniame ir bažnytiniame gyvenime: 1922–1940 metais dėstė Lietuvos (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo) universitete, Teologijos-filosofijos fakultete, ėjo Praktinės psichologijos katedros vedėjo pareigas. Taigi nemažai prisidėjo prie tarpukario Lietuvos inteligentijos ugdymo. Pats M. Reinys mini, kad jo visuomeninei veiklai bene didžiausią poveikį padarė dar Petrapilio dvasinėje akademijoje klausytos kunigo, vėliau – arkivyskupo Jurgio Matulaičio MIC pasakaitos. Vyskupo darbuotė neapsiribojo vien tik universiteto auditorija ar politinėmis diskusijomis: jis nevengė „eiti į žmones“, siekdamas didesnio visuomenės angažuotumo vienais ar kitais klausimais, aktyviai bendradarbiavo spaudoje¹. 1940 metų liepos mėnesį paskirtas Vilniaus arkivyskupo padėjėju, bet ir toliau nevengė rašyti straipsnių, žinučių į tuometę spaudą. M. Reinio rašytinis palikimas gana plačiai mokslškai nagrinėtas, tik nesusistemintas. 1940–1944 metų laikotarpis gana išsamiai nagrinėtas dr. Aldonos Vasiliauskienės (1999), kruopščiai jį aptarė dr. Sigitas Jegelevičius, kalbėdamas apie M. Reinio ganytojišką veiklą Vilniuje. Rita Laukaitytė (2010) nagrinėjo Lietuvos Bažnyčios laikyseną nacių okupacijos laikotarpiu, nemažai dėmesio skirdama ir Vilniaus arkivyskupijai. To meto iššūkius ir problemas savo diplominiame darbe plačiai nagrinėjo Rita Magdėnaitė (1999). Vyskupas Jonas Boruta SJ (2004) išryškino arkivyskupo M. Reinio laikyseną ginant Bažnyčios interesus ir sąmoningai einant kankinystės link. Arūnas Streikus (Strikus, b. m.; Lietuvos vyskupai kankiniai sovietiniame teisme, 2000) aptarė arkivyskupo M. Reinio laikyseną tardymų procesuose. Tačiau trūksta sistemingo mokslinio žvilgsnio į arkivyskupo straipsnius, publikuotus vokiečių okupacijos laikotarpiu Vilniaus krašte leidžiamame laikraštyje „Naujoji Lietuva“. Be abejo, reikia pastebėti, kad tai tragiškas ir sudėtingas laikotarpis, tad sunku vienareikšmiškai vertinti tiek straipsnių rašymo kontekstą, publikavimo aplinkybes, tiek ir siekiamą rezultatą. Juolab kad Bažnyčia Lietuvoje, pasibaigus pirmajai sovietinei okupacijai, turėjo viltį, kad naujoji vokiečių okupacinė valdžia leis susigrąžinti tai, kas buvo prarasta. Į visa tai dėta pernelyg daug vilčių, kai kurias problemas paliekant nuošalyje ar oficialiai nutylint. Vilniaus arkivyskupija, kurioje tuo metu ganytojišką darbą pradėjo dirbti M. Reinys, išgyveno sunkius laikus: atgavus Vil-

¹ 1937 metais Lietuvos Katalikų mokslo akademijos „Suvažiavimo darbuose“ pateiktoje vyskupo bibliografijoje – daugiau nei šimtas pozicijų. Tai labiau moksliniai straipsniai aktualiomis visuomenės temomis. Čia neįtrauktos M. Reinio perduotos trumposios žinutės, publicistika.

nių, kaip sostinę, iš lietuvio vyskupo tikėtasi šį kraštą integruoti į likusią Lietuvos dalį, tam tikra prasme, kaip teigia R. Laukaitytė, Vilniaus arkivyskupija išgyveno institucinį skaldymo laiką, tad bažnytinė vyresnybė, matydama vokiečių politiką dėl Bažnyčios Lenkijoje ir suprasdama, kad Vilniaus arkivyskupija juridiskai priklausė Lenkijos bažnytinei provincijai, stengėsi laviruoti, siekdama išvengti bereikalingų nuostolių tiek materialine, tiek ir dvasine prasme.

Arkivyskupo straipsniai, publikuoti dienraštyje „Naujoji Lietuva“, laikomi kontroversiškais. Neturime tikslo šiame straipsnyje kritiškai jų vertinti. Šio straipsnio tikslas – apžvelgti arkivyskupo M. Reinio straipsnius, publikuotus dienraštyje „Naujoji Lietuva“, apologetiniu aspektu.

Metodai: M. Reinio straipsnių, publikuotų dienraštyje „Naujoji Lietuva“ 1940–1944 metais, turinio analizė ir sintezė.

Uždaviniai:

1. Išnagrinėti arkivyskupo M. Reinio straipsnius, publikuotus dienraštyje „Naujoji Lietuva“.
2. Išryškinti šiuose straipsniuose pateiktus apologetinius argumentus prieš „bedieviškąjį kominizmą“ (Reinys, 1941, lapkr. 21, 2; 1941, rugpj. 16, 2; 1941, lapkr. 30, 2; 1941, liep. 19, 2; 1941, spal. 5, 2; 1941, rugs. 15, 2; 1941, spal. 14, 1; 1941, kovo 3, 2; 1942, sausio 1, 2; 1942, vasar. 25, 3; 1942, saus. 11; 1942, saus. 18; 1942, saus. 25; 1942, vas. 1; 1942, vasar. 15, 2; 1943, bal. 7, 1–2; 1943, bal. 24; 1943, birž. 29, 2; 1944, geg. 28, 1–2).

Kontekstas. Siekiant įgyvendinti straipsnyje iškeltus uždavinius, pravartu aptarti kontekstą, kuriame arkivyskupas M. Reinys publikavo straipsnius dienraštyje „Naujoji Lietuva“.

1940 metų liepos 9 dieną paskirtas Vilniaus arkivyskupo metropolito Romualdo Jalbrykowskio pagalbininku, M. Reinys patenka į konfliktų zoną, kur, nepaisant sudėtingų politinių aplinkybių, – sovietinės okupacijos, sovietinio teroro, Lietuvos aneksijos, pagaliau Vokietijos ir Sovietų sąjungos karo, nacių okupacijos – buvo dirbtinai suplakti politiniai, pilietiniai ir konfesiniai interesai. Net ir tokiomis sudėtingomis aplinkybėmis M. Reinys, pasak S. Jegelevičiaus, stengėsi puoselėti dialogą, ieškodamas Bažnyčiai priimtinos išeities (Jegelevičius, 2004). Viena vertus, visuomenės gyvenimo stabilumas buvo ypač trapus: kur ne kur vis kildavo antižydiškų riaušių, komunistuojančių žmonių sukeltų neramumų, karingojo lenkų nacionalizmo apraiškų, iš bažnytinės pusės – Lietuvos valstybės teritorijoje buvusi Vilniaus arkivyskupijos dalis kanoniškai priklausė Lenkijos bažnytinei provincijai. Esant tokioms sudėtingoms aplinkybėms, M. Reiniui ypač pravertė diplomatinė patirtis. Kita vertus, tapo akivaizdu, kad siekiant atremti totalitarinį sovietinio režimo puolimą prieš Bažnyčią, o pačiai Bažnyčiai kiek įmanoma plėtoti savo veiklą, būtinas ne tik dvasininkų, bet ir pasauliečių susitelkimas – vertybi-

nis stabilumas, kurį gali garantuoti krikščioniškoji pasaulėžiūra. Matyt, to vedinas arkivyskupas stengėsi išnaudoti visas įmanomas visuomenės švietimo priemones.

Lietuvą okupavus vokiečiams, anot S. Jegelevičiaus, palikta tam tikra erdvė dialogui su Bažnyčia. Skirtingai nei kituose okupuotuose kraštuose, ypač Lenkijoje, Lietuvoje naciai dvasininkų nepersekiojo, tačiau Bažnyčios veiklą stebėjo. Galima sakyti, kad M. Reinys, kiek įmanoma bandė išnaudoti tą nedidelę erdvę dialogui, siekdamas apsaugoti Bažnyčią, dvasininkus ir tikinčiuosius nuo represijų, todėl sąmoningai savo nuomonę reiškė ne visos Bažnyčios vardu, kaip arkivyskupas, bet asmeniškai – kaip M. Reinys. Šią hipotezę patvirtina ir Rapolas Mackonis, buvęs dienraščio „Naujoji Lietuva“ redaktorius, savo atsiminimuose minėjęs, kad net ir pats dienraščio pavadinimas pasirinktas tikintis, jog Lietuva atgaus nepriklausomybę, o Vilnijos kraštas bus integruotas į Lietuvą, taigi dienraštis taps nacionaliniu (Mackonis, 2001, 301). Ilgainiui tokios iliuzijos menko. Arkivyskupo M. Reinio straipsniai dienraštyje spausdinti redaktoriais esant R. Mackoniui ir J. Žukauskui – tol, kol jautėsi bent mažytė terpė publikuoti savo straipsnius lietuviams autoriams, tikintis „išgydyti klaidžiojančią visuomenę“, juolab kad „Naujosios Lietuvos“ redakcijai kurį laiką leista leidinių vystyti savo iniciatyva, redaktoriams suteikiant dalinę nepriklausomybę ir taip tikintis į savo pusę patraukti mases. Tačiau straipsniai net keleto institucijų cenzūruoti, kartais net „pritempant“ prie reikiamo formato (plg. Bražiūnas, 2014, 195–218).

Kaip teigia R. Laukaitytė (2010), bažnytinės struktūros skaldymo Vilniaus arkivyskupijoje visgi nepavyko išvengti. Bolševizmo skleidžiama bedievybė ir kaip to pasekmė vis labiau besireiškiantis moralinis pakrikimas iš M. Reinio akiračio nedingo – atvirksčiai, siekiant užkirsti kelią kultūrinei-vertybinei griūčiai, arkivyskupas kvietė sutelkti visas jėgas ir priemones, tuo, pasak vyskupo J. Borutos SJ, likdamas ištikimas savo principams – uoliai skleisti tikėjimo tiesas, kad visuomenė, žmonės, nesutriktų (Boruta, 2004).

M. Reinys, anot A. Vasiliauskienės, buvo gerai susipažinęs su bolševizmo idėjomis, jų ideologų veikalais, skaitė įvairiose šalyse pasirodžiusią literatūrą – tiek palaikančią bolševikines idėjas, tiek jas kritikuojančią. Šiuose straipsniuose, remdamasis ir savo asmenine patirtimi, jis pagrįstai atremia komunistines idėjas. Visgi reikia pastebėti, kad, kaip pripažįsta pats M. Reinys, straipsniuose gvildenamos temos yra jo asmeninė nuomonė, tad jų nereikėtų pristatyti kaip oficialios Bažnyčios nuomonės vienu ar kitu klausimu. Vis dėlto būtina pastebėti, kad moralės ir tikėjimo klausimai, tiek, kiek jie aptariami minėtuose straipsniuose, ne tik neprieštarauja, bet ir primena bei pagrindžia Bažnyčios mokymą. Kaip minėta, tikėjimo ir moralės dalykai akcentuojami ne visuose straipsniuose. Nemažoje jų dalyje reflektuojamos laikmečio aktualijos. Čia arkivyskupas atsiskleidžia ne tik kaip talentingas užsienio politikos apžvalgininkas, bet ir kaip strategas (Vasiliauskienė, 1999).

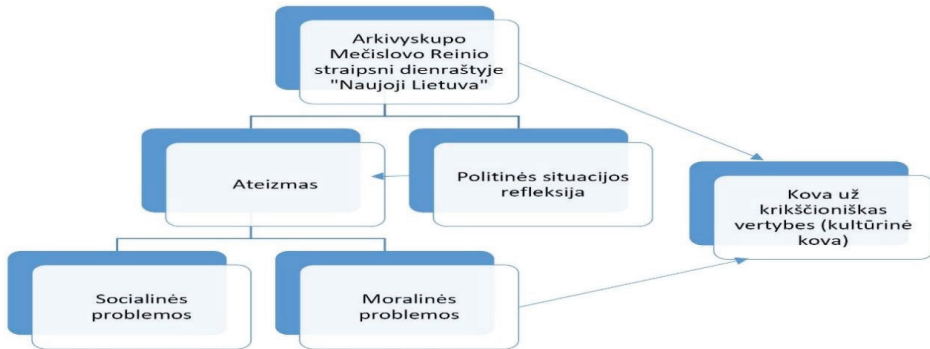
Jis nevengia kritikuoti užsienio politikos bei visuomenės veikėjų dėl jų bendradarbiavimo su sovietais. Vaizdinga kalba, remdamasis gyvenimiškais pavyzdžiais, M. Reinys atskleidžia nuo Dievo nutolusios visuomenės padėtį. Primindamas svarbiausius katalikiškosios doktrinos elementus – dievybę, žmogaus asmens kilnumą – stengiasi išsaugoti ne tik Lietuvos, bet ir visos Vakarų Europos civilizacijos pamatus. Tad viena pagrindinių temų šalia politinės situacijos apmąstymo – kova su bedievybe. Tiesa, pirmiausia tai kultūros kova už kultūrą.

Kova su bedievybe. Straipsnyje apžvelgiami 19-ka M. Reinio straipsnių, publikuotų dienraštyje „Naujoji Lietuva“. Siekiant užsibrėžto tikslo – šiuos straipsnius aptarti apologetiniu aspektu – atlikta turinio analizė, išryškinant kategorijas bei subkategorijas ir jas interpretuojant.

Bolševizmo brukama bedievybė – didžiausias žmonijos priešas, griauantis visos Europos kultūrinį pamatą. Bolševizmas kėsina į pamatines žmonijos vertybes – patį žmogaus asmenį ir tiesą, kaip tobulėjimo tikslą, numitindamas kančios patirtį nuo ugdančios iki betikslės (Reinys, 1941, liep. 19, 2). Vadovaudamasis vien tik dialektiniu materializmu, komunizmas negina žmogaus, kaip asmens, priešingai – jį nuasmenina (Reinys, 1941, rugp. 16, 2). Asmuo lieka nesaugus, nelieka doros ir tiesos, formuojančių kasdienį gyvenimą, taigi tokia visuomeninė santvarka pasmerkta žlugti. Žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą. Jis – kūnas ir siela, todėl jo negalima paaiškinti vien tik materializmu: dvasia ir mąstymas neužima jokios erdvės, jie neišmatuojami. Negalima kalbėti apie žmogų vien tik iš materializmo pusės. Žmogus negali būti nužemintas iki masės (Reinys, 1941, lapkr. 24, 2). Akivaizdu, kad tokios ideologijos plitimą reikia stabdyti. Pasak M. Reinio, šioje kovoje turi būti panaudoti visi ginklai. Jų pražūtingumas priklauso nuo to, kam skirti – naikinti dvasią, kultūrą ar tai ginti.

Kodėl svarbu kovoti su bedievybe? Vyskupo manymu, komunizmas kartu su brukamu ateizmu yra iš esmės klaidinga ideologija, bandanti visą žmonijos pažangą „statyti“ ant materializmo pamatų. Tai ne tik pavojinga, bet net ir neįmanoma, nes žmonija atsidurs ant bedugnės krašto. Taigi bedievybė savyje talpina moralinį nuosmukį (girtavimas, skurdas). Kaip tai reikėtų įveikti? M. Reinys pabrėžia asmeninio apsisprendimo svarbą: veikti, kurti, dirbti, realizuoti save bendruomenėje ir tautoje. Gaires pateikia krikščionybė – lemia tvarką ir drausmę. Jis skatina lavinti protą, valią, jausmus, kurie būtini kuriant tvarią ateitį. Šiam tikslui pasiekti, pasak M. Reinio, būtinos etikos taisyklės – drausmės ir drąsos nulemtas tarpusavio bendradarbiavimas. Jis pabrėžia sąžinės svarbą atliekant pareigas – visais įmanomais būdais kovoti už krikščioniškąją kultūrą (Reinys, 1943).

Tiesa, reikia pastebėti, kad keliuose straipsniuose, kur kalbama apie dievybę, cituojami nacionalsocialistų veikėjai. Tai, be abejo, gali sukelti tam tikrų keblumų. Tačiau žvelgiant į visumą, aiškėja, kad M. Reinys turi omenyje dievybę labiau

1 pav. Arkivyskupo M. Reinio straipsnių, publikuotų dienraštyje „Naujoji Lietuva“, tematika
Fig. 1. Topics of Archbishop M. Reinis's articles published in the newspaper *Naujoji Lietuva*

kaip filosofinę sąvoką – pagrindą ir tobulėjimo šaltinį, nei siauras ir sausas dogmatines bei tautinio Dievo, apie kurį nevengė kalbėti nacionalsocialistai, idėjas. Jas argumentuotai kritikavo savo studijoje „Rasizmo problema“. Tad ir ta M. Reinio akcentuota kova – pirmiausia kultūrinė ir ideologinė. Kad ji duotų rezultatų, reikia tvirtos valios ir gero charakterio.

Pasak M. Reinio, kovoje su bedievybe ypač svarbu:

- Asmens ugdymas. Ugdymo procese svarbu pažinti vaiko sielą, gebėti skaityti laiko ženklus ir iššūkius, lavinti kritinį protą ir žmogaus kūrybines galias, savarankiškumą, savikritiką, sistemingumą, drausmingumą, kantrybę, visuomeniškumą, religingumą, tautos istorijos ir kultūros pažinimą. Hierarchinė visuomenės tvarka, pasak M. Reinio, tautai leidžia išlikti.
- Tiesa. Informaciją, pasak M. Reinio, būtina pateikti kuo nešališkiau, kreipiant dėmesį į žmogaus asmens kilnumą, krikščioniškąsias vertybes ir joms pavojų keliančią bedievybę (Reinys, 1943, birž. 29, 2).
- Tarptautinės teisės susitarimų laikymasis. Svarbu matyti ne vien tai, kas pateikiama politinėse deklaracijose, bet ir kaip visa tai atsiskleidžia konkrečiose gyvenimiškose situacijose (Reinys, 1941, geg. 28, 1–2).

Išvados

M Reinys – viena labiausiai išprususių tarpukario asmenybių. Savo mintis, idėjas, tikėjimą jis skleidė tiek sakykloje, tiek universiteto auditorijoje, tiek spaudoje. Aktyvaus dalyvavimo spaudoje jis neatsisakė ir sudėtingiausiu gyvenimo metu – būdamas Vilniaus arkivyskupo pagalbininku. 1940–1944 metais M. Rei-

nys dienraštyje „Naujoji Lietuva“ publikavo straipsnius, kuriuose ne tik apžvelgė sudėtingą politinę situaciją, drąsiai reiškė savo nuomonę opiais klausimais, bet ir nepamiršo pagrindinio savo tikslo – skleisti krikščioniškąsias vertybes, jas argumentuotai ginti, visokeriopai ugdyti bei lavinti žmogų.

Straipsnyje nagrinėti 19-ka M. Reinio straipsnių, publikuotų dienraštyje „Naujoji Lietuva“. Iš pažiūros jie atrodo kontroversiški, tačiau juose akcentuojamas visuomenės, praradusios Dievą, kaip orientyrą ir pagrindą, tragizmas. M. Reinys ne tik perspėja Vakarų Europą dėl gresiančios katastrofos – netekti savo civilizacijos pagrindo – Dievo ir krikščioniškųjų vertybių, bet ir kviečia pirmiausia į kultūrinę-ideologinę kovą visais įmanomais ginklais išlaisvinti dvasią ir ją iš naujo įgalinti, nes materija be dvasios veda į pražūtį.

Straipsnių teminis centras – dievybės aspektą savo tapatybėje galinti prarasti visuomenė. M. Reinys suvokia, kad tiek iš pirmosios sovietinės okupacijos jungo išsivadavusios Lietuvos, tiek visos Europos visuomenę reikia gelbėti, kovojant pirmiausia kultūrinę kovą, imantis visų įmanomų veiksmų, kad būtų sustabdytas bedieviškos ideologijos pražūtingas plitimas.

Todėl sąmoningai vengiama kitų opių klausimų, paliekant juos nuošalyje. Beje, rasizmą, jo kiltį bei ideologiją arkivyskupas M. Reinys argumentuotai kritikavo savo studijoje „Rasizmo problema“.

Šiuose straipsniuose į bolševizmą žvelgiama iš politinės, moralinės, asmeninės perspektyvos, perteikiant tiek įvairių veikėjų mintis, tiek gyvenimo aktualijas. Krikščioniškos minties ir kultūros sklaida, jų gynimas akivaizdūs daugelyje straipsnių. Apie tai arkivyskupas kalba nevengdamas kraštutinumų.

M. Reinio straipsnius, kritikuojančius bolševizmo ideologiją ir ypač bedievybę, reikėtų skaityti kaip studijos „Rasizmo problema“ tąsą.

Literatūra

- Boruta, J. (2004) Arkivyskupo Mečislovo Reinio kankinystė – atsitiktinumas ar sąmoningas apsisprendimas? *LKMA metraštis*, 25, 11–76. Vilnius.
- Bražiūnas, M. (2014). Legalios spaudos ir valdžios santykis Lietuvoje vokiečių okupacijos metais (1941–1944). *Žurnalistikos tyrimai*. Vilnius, 195–218.
- Jegelevičius, S. (2004). Dialogai ir konfliktai: arkivyskupas Mečislovas Reinys Vilniuje (1939–1947). *LKMA metraštis*, 24, 523–538. Vilnius.
- Kasperavičius, A. (2004). Kunigas Mečislovas Reinys Lietuvos užsienio reikalų ministras: tarp idealizmo ir realizmo. *LKMA metraštis*, 24, 491–510. Vilnius.
- Laukaitytė, R. (2010). Lietuvos bažnyčios vokiečių okupacijos metais (1941–1944). Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.
- Lietuvos vyskupai kankiniai sovietiniame teisme*. (2000). Sud. A. Streikus. Vilnius: Lietuvos katalikų mokslo akademija.
- Mackonis, R. (2001). Amžiaus liudininko užrašai. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.
- Magdėnaitė, R. (1999). Arkivyskupo Mečislovo Reinio veikla vokiečių okupacijos metais (1941–1944). *LKMA metraštis*, 15, 133–160. Vilnius.
- Reinys, M. (1941). Roosvelto dirigentai. *Naujoji Lietuva*.
- Reinys, M. (1941, liep. 19). Kova su bolševizmu – kultūros pareiga visam pasauliui. *Naujoji Lietuva*, 19, 2.

Nerijus Pipiras

- Reinys, M. (1941, rugpj. 16). Bolševizmas ir skurdas. *Naujoji Lietuva*, 42, 2.
- Reinys, M. (1941, rugs. 15). Naujo pakilimo kelyje. *Naujoji Lietuva*, 67, 2.
- Reinys, M. (1941, spal. 5). Lavinimo bare. *Naujoji Lietuva*, 85, 2.
- Reinys, M. (1941, lapkr. 21). Bolševikinė dresūra. *Naujoji Lietuva*, 124, 1.
- Reinys, M. (1941, lapkr. 30). Komunistų pažadų vertė. *Naujoji Lietuva*, 132, 2.
- Reinys, M. (1942, sausio 1). Praeities pamoka. *Naujoji Lietuva*, 1, 2.
- Reinys, M. (1942, sausio 18). Žmoniškumo sargyboje. *Naujoji Lietuva*, 15.
- Reinys, M. (1942, sausio 11). Karo plėtėjų nusikaltimas. *Naujoji Lietuva*, 9, 2.
- Reinys, M. (1942, sausio 25). Kovoje prieš girtavimą. *Naujoji Lietuva*, 21, 2.
- Reinys, M. (1942, vasario 1). Spartus mokymasis. *Naujoji Lietuva*, 27.
- Reinys, M. (1942, vasario 15). Naujo tipo beiškant. *Naujoji Lietuva*, 39, 2.
- Reinys, M. (1942, vasar. 25). Generolas žiema. *Naujoji Lietuva*, 47, 3.
- Reinys, M. (1942, spal. 14). Bolševikai ir Raudonasis kryžius. *Naujoji Lietuva*, 52, 1.
- Reinys, M. (1943, bal. 24). Aleliuja. *Naujoji Lietuva*, 98.
- Reinys, M. (1943, bal. 7). Dvasios ir jėgų frontas prieš komunizmą. *Naujoji Lietuva*, 83, 1–2.
- Reinys, M. (1943, birž., 29). Dienraščio kelyje. *Naujoji Lietuva*, 150, 2.
- Reinys, M. (1944, geg. 28). Sovietų konstitucija – Amerikos dėmesiui. *Naujoji Lietuva*, 126–127, 1–2.
- Streikus, A. (b. m.). „Bažnyčios institucija nacių okupacijos laikotarpiu Lietuvoje“ įvertinimas. https://www.komisija.lt/wp-content/uploads/2016/06/J.Boruta_RC_A.Streikus_LT.pdf [2024-08-05].
- Vasiliauskienė, A. (1999). Arkivyskupo Mečislovo Reinio pozicija bolševizmo ir tikėjimo klausimais (spauda ir dokumentika). *Istorija*, 39, 29–40. Vilnius.

THE TIMES OF ARCHBISHOP MEČISLOVAS REINYS IN THE YEARS 1940 TO 1944: THEISM AND EXTREMISM

Nerijus Pipiras

Summary

Archbishop Mečislovas Reinys is one of the most outstanding personalities of the 20th century. He was a professor, minister of foreign affairs, priest and martyr. Reinys expressed himself actively in political, social and Church life: from 1922 to 1940 he taught at the University of Lithuania (it was called Vytautas the Great University from 1930), in the Faculty of Theology and Philosophy, and was head of the Department of Practical Psychology. Thus, he contributed a lot to a large part of the education of the interwar Lithuanian intelligentsia. Reinys himself said that his public activities were perhaps most influenced by the lectures he attended at the St Petersburg Spiritual Academy given by the priest, and later archbishop, Jurgis Matulaitis MIC. Throughout his life, Reinys tried to spread primarily the truths of the faith. For this, he used not only the university auditorium, but also the pulpit and the press. The archbishop cooperated especially actively with the press. When reading his articles on the topic of public education, we get the impression that in them the archbishop not only addressed the current problems of the time, but also indicated possible directions for the future, at the same time as emphasising the importance not only of Catholic but also general morals for the development of an

integral personality. After being appointed Auxiliary Archbishop of Vilnius in July 1940, Mečislovas Reinys continued to write various articles and messages for the press.

In his articles intended for the general public, Reinys paid most attention to the importance of faith, and emphasised the importance of virtue in the formation of the personality. God, the truth, the human person, the importance of virtue in the development of the personality: all this becomes an important starting point when discussing the articles by Archbishop Mečislovas Reinys published in the daily newspaper *Naujoji Lietuva*. It is no less important to emphasise that the abundant written legacy of Archbishop Reinys has not been overshadowed and has not been studied scientifically. Undoubtedly, especially after Lithuania regained its independence, Reinys' personality received due attention from researchers. However, it should be stated that research into the written legacy is rather fragmentary. If sufficient scientific attention has been paid to the study 'The Problem of Racism' prepared by the archbishop, in response to the call of Pope Pius XI, in which racism is viewed critically from the perspectives of various scientific fields, then his articles in the aforementioned publications had, of course, already been published when he himself held the position of priest in Vilnius, and experiencing both political and religious and cultural instability, have received only fragmentary attention from researchers, and require in-depth and objective research. In this article, I do not aim to critically assess Reinys' statements, but I look at them with an apologetic eye in order to analyse and actualise the main topic: the fight against godlessness.

The first part of the article discusses the historical context that influenced the publication of the articles.

The second part of the article discusses 19 articles by Reinys published in the daily *Naujoji Lietuva*. In order to achieve the goal, a content analysis was performed, highlighting categories and subcategories and interpreting them. After analysing the content of the articles, it became clear that Reinys called for a fight against godlessness, which, in his firm belief, was destroying not only Lithuanian but also West European civilisation and culture. This problem is looked at from the point of view of politics, morality and social welfare. Archbishop Reinys pointed to personal education, truth and compliance with international obligations as ways of fighting against ungodliness. These articles by Reinys should be read as a continuation of the study 'The Problem of Racism'.

Nerijus Pipiras – lektorius, daktaras (socialiniai mokslai – edukologija), Kau-
no Šv. Ignaco Lojolos kolegijos Socialinio darbo ir sielovadinės rūpybos katedra.

El. paštas: nerijus05@yahoo.com.